

РИМО-КАТОЛИЦЬКА ЦЕРКВА В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ: ВИДОЗМІНИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНО-ЦЕРКОВНИХ ВІДНОСИН

Стаття присвячена дослідженню проблеми розвитку державно-церковних відносин у незалежній Україні. Зокрема акцент робиться на виокремленні основних перешкод та визначенні перспектив у відносинах між РКЦ та державою.

Ключові слова: *Римо-католицька церква, державно-церковні відносини, незалежна Україна, законодавча база, реституція церковного майна, релігійні громади.*

Статья посвящена исследованию проблемы развития государственно-церковных отношений в независимой Украине. В частности акцент делается на выделении основных препятствий и определении перспектив в отношениях между РКЦ и государством.

Ключевые слова: *Римско-католическая церковь, государственно-церковные отношения, независимая Украина, законодательная база, реституция церковного имущества, религиозные общины.*

The article investigates the problem of church-state relations in the independent Ukraine. Particular emphasis on isolating the key obstacles and prospects identified in the relationship between the Roman Catholic Church and the state.

The author dwells on the analysis of changes in the legislation of Ukraine, which became possible with the proclamation of independence of our state. Have identified the main stages of the institutionalization of structural units of the Roman Catholic Church.

Stops Explorer and identified the main problems in the relations of Church and state, in particular, on the issue of the return of religious premises, was liquidated by the Soviet authorities.

Keywords: *Roman Catholic Church, Church-state relations, independent Ukraine, the legal framework, restitution of Church property, religious communities.*

Державно-церковні відносини завжди займали вагомe, а, можливо, навіть головне місце у житті будь-якої релігійної організації. Від рівня співпраці держави та церкви залежить місіонерська та просвітницька діяльність релігійної інституції, її статус та місце у суспільстві. Не становить винятку і Римо-католицька церква, функціонування якої тривалий час ускладнювалось високим рівнем недовіри до неї з боку радянської влади. Утім, проголошення незалежності України змінило «статус» РКЦ та ознаменувало «відродження» її структурних одиниць, й разом з тим заклало основи для будівництва нових відносин з державою. Тому наразі існує необхідність дослідити видозміни, що відбулись у сфері державно-церковних відносин. Усе це, на нашу думку, й актуалізує тему обраного дослідження.

Із проголошенням незалежності України релігійні організації, функціонуючі в її межах, отримали додаткові можливості, зокрема вільно здійснювати душпастирську діяльність та офіційно реєструвати свої парафії. У нових суспільно-політичних умовах, 23 квітня 1991 року був прийнятий Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації», який регламентував характер відносин держави і церкви в поліконфесійній країні, прописував права й обов'язки обох сторін. Нове законодавство у сфері релігії визначило державу і церкву як рівноправних суб'єктів державно-церковних відносин, кожен з яких повинен діяти у сфері своєї компетенції. При цьому держава зобов'язувалась не втручатись у канонічно визначені справи церкви, забезпечувати свободу релігії та створювати сприятливі умови для діяльності релігійних організацій.

Позитивним зрушенням стало й те, що нове українське законодавство не обмежує право створення релігійної організації лише особам, які мають українське громадянство, і не вимагає, щоб керівниками церков були винятково громадяни України. Законодавство України не встановлює також випробувального терміну, необхідного об'єднанню віруючих громадян для реєстрації їх як релігійної громади. Власне, це додатково посприяло відродженню Римо-католицької церкви на теренах України, котре значною мірою залежить від закондонних місіонерів, які приїжджають до українських римо-католицьких парафій для виконання священницьких функцій.

У 2011 році відбулись зміни в законодавстві України, що регулюють перебування іноземних громадян на території держави. Зокрема Верховною Радою України було ухвалено Закон України від 22 вересня 2011 р. № 3773-VI «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства», постановою Кабінету Міністрів України від 1 червня 2011 року № 567 затверджено Правила оформлення віз для в'їзду в Україну, відомчим нормативним актом МВС України введено в дію порядок оформлення посвідок на тимчасове проживання для іноземних громадян, які прибувають в Україну для довгострокового перебування.

У загальному контексті, справді, цей закон призвів до зменшення кількості запрошених релігійними організаціями іноземних священнослужителів. Так, у 2011 році Україну відвідало 6176 іноземних громадян (у 2010 році – 6930), надано офіційні погодження на релігійну та іншу канонічну діяльність для 2272 іноземних громадян (у 2010 році – 2675) [7]. Проте введені в дію законодавчі зміни не призвели до погіршення ситуації для РКЦ. Навпаки, упродовж 2015 року найбільша кількість запрошених релігійними організаціями України іноземних священнослужителів була саме від РКЦ – 313 із 580 [12].

Завдяки законодавчим змінам у сфері релігії процес відродження релігійного життя в Україні відбувався доволі швидкими темпами, особливо у 90-х роках ХХ століття. Лише у Львівській області, на 1 липня 1997 року нараховувалось 116 релігійних організацій РКЦ [2, с.27]. Свідченням позитивної динаміки у державно-церковних відносинах стала також релігійна ситуація на Рівненщині. На середину 1991 року на території деканату Рівне, що

підпорядковується Луцькій дієцезії, було зафіксовано кілька парафій. Так, рішенням виконавчого комітету Рівненської обласної ради народних депутатів від 29 жовтня 1991 року № 200, із змінами, зареєстрованими розпорядженнями голови Рівненської обласної державної адміністрації від 22 квітня 2004 року № 185 було зареєстровано статuti релігійних громад парафії Успіння Пресвятої Діви Марії у м. Острог, парафії Преображення Господнього в м. Сарни та парафії Святих апостолів Петра і Павла у м. Здолбунів [15, с.1]. Статут релігійної громади парафії св. апостолів Петра і Павла м. Рівне зареєстровано рішенням виконавчого комітету Рівненської обласної ради народних депутатів від 29 жовтня 1991 року № 200 [16, с.1], але із змінами, зареєстрованими розпорядженнями голови РОДА рішенням від 25 березня 1999 року № 185 і від 22 квітня 2004 року № 185. У м. Корець релігійна громада парафії св. Антонія зареєструвала статут рішенням виконавчого комітету РОРНД від 29 жовтня 1991 року № 200, із змінами, зареєстрованими рішенням від 12 грудня 2002 року № 718 та від 22 квітня 2004 року № 185. Статут релігійної громади с.м.т. Рокитне (парафія св. Терези від Дитятка Ісуса) було зареєстровано рішенням виконавчого комітету РОРНД від 24 грудня 1991 року № 235 [18, с.1].

Наступний етап співпраці РКЦ та Рівненської державної адміністрації пов'язаний із реєстрацією статутів релігійних громад у 1992 році. До таких громад, наприклад, належить парафія Йоанна Хрестителя м. Дубровиця, статут якої зареєстровано розпорядженням представника Президента України в Рівненській області від 23 липня 1992 року № 192 [14, с. 1].

На 1993 рік припадає реєстрація релігійних громад у с.м.т. Клесів, м. Костопіль та с.м.т. Томашгород. Зокрема, парафію св. Варвари в с.м.т. Клесів та парафію Пресвятого Серця Ісуса Христа в м. Костопіль було зареєстровано розпорядженням представника Президента України в Рівненській області від 25 березня 1993 року № 118. При цьому, остання релігійна організація розпочала своє функціонування зі змінами, зареєстрованими розпорядженням голови РОДА від 22 квітня 2004 року № 185. Парафія св. Томи с.м.т. Томашгород Рокитнівського району зареєструвала статут розпорядженням представника Президента України від 8 березня 1993 року № 554 [17, с. 1].

Наступного року було зареєстровано статут парафії Успіння Пресвятої Діви Марії у м. Кузнецовськ (від 22 березня 1994 року № 115, розпорядженням Представника Президента України) [19, с. 1]. А 1997 року в с. Купель Рокитнівського району, розпорядженням голови РОДА від 22 травня 1997 року № 300 зареєстровано статут парафії Архангела Михаїла [14, с. 1]. Загалом на 1 січня 2006 року у Рівненській області, за даними звіту сектору релігії РОДА, Римо-католицька церква налічувала 14 зареєстрованих релігійних громад.

Позитивна динаміка, з проголошенням незалежності України та переглядом законодавчої бази у сфері релігії, спостерігається і в Житомирській області. Станом на 1 січня 2007 року там функціонувало 1266 релігійних організацій понад 30 конфесійних напрямів, 22 монастирі, 12 місій, 5 братств та 7 духовних навчальних закладів, серед яких сформована мережа Римо-католицької церкви становить 116 релігійних громад [22, с. 12].

Згідно чинного законодавства України та Канонічного права, з моменту реєстрації статуту відповідним органом державної влади, парафія визнається юридичною особою. Щодо змін та доповнень парафіяльного статуту, то вони можливі лише за згоди правлячого єпископа чи генерального вікарія (канон 779) у встановленому порядку, передбаченому ст. 14 Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації».

Водночас при парафії мають юридичне право утворюватись товариства, братства та інші об'єднання громадян для здійснення добродійної діяльності, вивчення та розповсюдження релігійної літератури та іншої культурно-освітньої діяльності. Разом із тим, парафії можуть створювати катехетичні школи та проводити релігійні заняття для дітей та дорослих.

Згідно порядку та розмірів, установлених законодавством України, парафія вносить кошти у Фонд державного страхування та Пенсійний фонд України, на основі чого усім громадянам, працюючим у релігійних організаціях чи їх підприємствах, призначається і виплачується державна пенсія відповідно до законодавства. Згідно Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації» і Постанови Верховної Ради України про введення його в дію, прибутки від роботи парафії, які отримують громадяни, обкладаються податком згідно ставок, встановлених для робітників та службовців державних підприємств та установ. А священнослужителі підлягають державному соціальному страхуванню та пенсійному забезпеченню на рівні з робітниками та службовцями [4, с.12].

Другий вимір державно-церковних відносин пов'язаний із проблемою повернення церковного майна, ліквідованого попередньою системою. І власне у цій площині зачасти і виникають міжконфесійні та міжцерковні непорозуміння, а то й ворожнеча. Неодноразово римо-католики України у своїх офіційних заявах зауважували про відсутність державної підтримки у поверненні та відбудові храмів і церковних будинків, а також наявність тиску з боку православної більшості [13, с. 83]. Найбільш «проблематичними» містами в плані розподілу та повернення майна стали м. Львів та Львівська область, м. Київ, м. Сміла, м. Сімферополь та м. Чернігів, тобто Львівська архієпископія, Києво-Житомирська і Одесько-Сімферопольська дієцезії.

Виняткової конфронтації майнове питання набуло у Львові та Львівській області, де чимало храмів Римо-католицької церкви передано греко-католикам, православним та протестантам. Тому, аби уникнути загострення конфліктів на міжконфесійному майновому ґрунті, під час першого демократичного скликання (4 травня 1990 року) Львівська обласна рада прийняла рішення «Про релігійні конфесії на Львівщині». Цей документ визначив, що «кожна релігійна конфесія, діяльність якої не суперечить міжнародним нормам, має право на реєстрацію, вільне існування та пропаганду власного вчення. Виконавчим комітетам районних та міських рад дозволено реєструвати релігійні громади будь-якої конфесії згідно їх бажання [1, с. 352]».

Окрема увага у вищезгаданому рішенні приділялась правилам користування церковним майном. Зокрема, у 5 пункті визначалось: «У населених пунктах, де є два або більше храмів, питання користування храмами

вирішуються у відповідності до чисельності віруючих різних конфесій, а у населених пунктах, де є лише один храм, він віддається у користування більшості, при цьому конфесії, яка перебуває у меншості, надається право на задоволення своїх релігійних потреб у цьому ж храмі [1, с. 28]».

У подальшому, з метою розв'язання проблем, пов'язаних із користуванням діючих церков Львівської області, була проведена робота у таких трьох напрямках: запровадження почергового використання громадами культових будівель; освоення костелів, що не використовувались або використовувались не за призначенням, а також будівництво храмів та реконструкція приміщень цивільного призначення під культові. Як наслідок, почергові богослужіння були забезпечені у 127 населених пунктах, де римо-католицьким громадам області було повернено 97 костелів [1, с. 353].

18 червня 1991 року Львівський облвиконком, на виконання Постанови Верховної Ради України «Про порядок введення в дію Закону Української РСР «Про свободу совісті та релігійні організації», прийняв рішення «Про заходи по виконанню Закону Української РСР «Про свободу совісті та релігійні організації» від 23 квітня 1991 року на території Львівської області», де були вироблені механізми правового врегулювання конфліктів.

Проте вищеописані заходи з боку державних структур управління переважно не мали схвальних відгуків і не викликали оптимізму серед представників Римо-католицької церкви. Невдоволення останніх було викликано невідповідністю та розбіжністю законів з дійсністю. Однією із причин, яка послужила таким висновком, стала відмова місцевої влади передати католикам колишнє приміщення духовної семінарії, найбільший львівський храм св. Єлизавети, що знаходиться поблизу Курії.

Не обходилося і без застосування силових дій. Зокрема, 1993 року в м. Броди з допомогою міліції та місцевої влади були вигнані з храму разом із священником латинники із парафії Чесного Хреста. Схожий інцидент стався і в м. Комарно, де костел незаконно зайняли греко-католики [20, с. 17]. Проявом упередженості було розцінено й факт відправлення до Республіки Польща двох священників архідієцезії – о. Пьотра Бука, настоятеля із Коломиї, і о. Юзефа Трелі, а також відмова відповідних місцевих органів управління продовжити службову реєстрацію окремим священнослужителям, у свій час і канцлеру Курії єпископу Мар'яну Бучеку.

Суттєві зміни у відносинах з державою відбулись після апостольського візиту Папи Івана Павла II у 2001 році. Станом на 1 січня 2002 рік в Україні владою було передано у власність РКЦ 403 культові будівлі, у користування – 244, у тому числі почергово – 19 [22, с. 58].

Разом з тим, для врегулювання майнового питання Президент України Л. Кучма 21 березня 2002 року видав Указ № 279/2002 «Про невідкладні заходи щодо остаточного подолання негативних наслідків тоталітарної політики колишнього Союзу РСР стосовно релігії та відновлення порушених прав церков і релігійних організацій». Указом було «рекомендовано органам місцевого самоврядування вжити заходів з відновлення порушених прав церков і релігійних організацій, зокрема щодо повернення їм колишніх культових будівель, іншого церковного майна, в тому числі приміщень, що перебувають у комунальній власності й використовуються не за призначенням [21, с. 1]».

Та попри дію чинного закону, конфліктні ситуації на тлі майнового питання не зникли, щоправда в їх вирішенні дедалі більше спостерігається зацікавлення не так держави, як самих церков.

Утім, попри згадані проблеми, певні зрушення у питанні повернення церковного майна у Львові та Львівській області є. На численні прохання голови Конференції єпископів латинського обряду в Україні кардинала М. Яворського Кабінет Міністрів України, напередодні візиту понтифіка, 2 червня 2001 року прийняв Постанову № 628 про безоплатну передачу у власність Львівської митрополії РКЦ будинку колишньої резиденції львівських митрополитів, де тривалий час діяв Державний науково-дослідний інститут метрології, вимірювальних і кермових систем. Таким чином, держава разом з представниками римо-католицької громади, як було зазначено заступником голови Львівської облдержадміністрації з гуманітарних питань, вийшла на новий етап у забезпеченні приміщеннями Львівської архідієцезії.

Щодо Одесько-Сімферопольської дієцезії, то подібні непорозуміння з місцевою владою мають місце в Одесі. Зокрема, 28 січня 2006 року представники католицьких парафій Одеси провели в стінах одеського собору одноденне голодування. Причиною такого кроку стало недотримання домовленості між управлінням Одесько-Сімферопольської дієцезії та Одеської обласної державної адміністрації про поетапне передання будівель РКЦ.

Не змінилась ситуація і у 2016 році. Усі сподівання вищого духовенства РКЦ, покладені на нову одеську владу, в особі губернатора М. Саакашвілі лишились у минулому. 17 лютого 2016 року близько 50 римо-католиків Одеси зібрались біля Одеської обласної державної адміністрації з вимогою повернути їм культове приміщення, що перейшло у підпорядкування держави за часів радянської влади. Йшлося про будівлю колишньої семінарії (м. Одеса, вул. Буніна, 23), яку закрили у 20-х роках минулого століття. Зараз там розташовано корпус Інституту зв'язку. Обурення одеських римо-католиків викликало цілковите ігнорування з боку місцевої влади їхніх неодноразових звернень щодо повернення цього майна.

Набув розголосу в Одесі й затяжний процес повернення у власність римо-католиків костелу Св. Петра, яким вони безперервно користувались більше 100 років. Після 1935 року костел Св. Петра став єдиним римо-католицьким храмом не тільки в Одесі, але і на всьому півдні України [8, с.1].

Рішення про передачу римо-католикам костелу муніципальні збори прийняли ще 8 квітня 2011 року, проте договір досі не підписаний. Справа в тому, що міськрада вирішила оформити повернення культового приміщення не як акт реституції, передбаченої Законом України «Про свободу совісті та релігійні організації» (у ньому йдеться про безкоштовну передачу культових споруд з державної і муніципальної власності у власність релігійних громад), а як приватизацію нерухомості. Однак кульмінацією цього затяжного процесу стала вимога

податківців, поставлена міськраді, сплатити 869 тисяч гривень податку на додану вартість. Міськрада, у свою чергу, переадресувала це зобов'язання римо-католицькій громаді, посилаючись на відсутність у бюджеті міста таких грошей.

Власне, ситуація навколо передачі костелу спровокувала конфлікт між владою та релігійною громадою РКЦ. Посилюється конфлікт, на думку членів громади, і лобіюванням інтересів УПЦ, яка без жодних проблем не тільки повертає відібрані у неї радянською владою будівлі, але і має можливість будувати нові церкви і каплиці, не особливо переймаючись належним оформленням документів. Обурює римо-католиків Одеси і той факт, що за повернення культових приміщень УПЦ не сплачувала жодних коштів у бюджет міста [11, с.1].

Проблема повернення ліквідованого радянською владою майна, попри прийнятий Указ № 279/2002, існує і в Києві (Києво-Житомирська дієцезія). Наприклад, складна ситуація склалась навколо костелу Святого Миколая, у приміщенні якого функціонує Будинок органної та камерної музики. Окрім того, невдоволення римо-католиків викликало й будівництво офісного центру за 10 метрів від стін храму, що може призвести до руйнування костелу, а це вже порушує певні закони та ухвали щодо захисту архітектурних пам'яток. У зв'язку з цим, генеральний вікарій Києво-Житомирської дієцезії єпископ С. Широкоградюк вказав на факт нехтування владою і бізнесовими структурами норм діючого законодавства: «Нинішній стан костелу Св. Миколая – це тільки продовження несправедливості й кривди щодо громадян України католицького віросповідання. Доводиться визнати, що за часів царської Росії тодішня влада й Православна Церква ставилася з більшою повагою і розумінням до своїх співгромадян, аніж тепер, у демократичній і вільній Україні [3, с.1]».

Досі не вирішеним, через відсутність коштів для вивільнення культових приміщень, є питання повернення колишньої церковної власності й у Житомирі та Житомирській області. Маємо на увазі частину колишнього монастиря Кармелітів Босих РКЦ у м. Бердичів, де розміщена художня та музична школи, а також дієцезіальну Курію РКЦ у м. Житомир, де розміщений обласний краєзнавчий музей. Позатим, у Житомирській області віруючим повернуто понад 320 колишніх культових, адміністративних, житлових та інших споруд, що використовувались не за призначенням [12, с.1].

Утім, варто визнати той факт, що в Україні здебільшого передаються ті костели чи церковні приміщення, котрі потребують капітального ремонту або ж взагалі йому не підлягають.

При об'єктивному підході до розгляду рівня співпраці церкви і держави, бачимо ще чимало труднощів, які потребують нагального вирішення. Ці труднощі пов'язані з почерговим користуванням храмів, реституцією історичних споруд, одержанням дозволів на будівництво, відведенням ділянок для нових споруд. Як наслідок, на 15 квітня 2001 року, за повідомленням голів міськвиконкомів та районних держадміністрацій Львівщини, було зафіксовано чимало порушень з дотримання релігійними організаціями будівельного законодавства та Закону України «Про землю». Зокрема, із 293 збудованих і 258 сакральних споруд, що зводились у Львівській області, 89 не мали для цього належно оформлених документів. Самоуправні дії допустили в цьому питанні й 4 релігійні громади Римо-католицької церкви [1, с.430].

Для налагодження конструктивного діалогу в площині Церква–Держава періодично організуються зустрічі релігійних лідерів із главою держави та керівниками місцевих органів державного управління. Вперше зустріч між представником РКЦ і Президентом України відбулась 1993 року. Тоді М. Яворський під час зустрічі із Л. Кравчуком порушив питання дотримання закону про релігійну свободу щодо передачі колишньої церковної власності.

Такі зустрічі проводились і надалі, зокрема, 15 березня 1996 року в адміністрації Президента України відбулась зустріч тодішнього президента Л. Кучми з керівниками та представниками 12 найвпливовіших церков України, серед яких були представники Римо-католицької церкви.

Під час цієї зустрічі обговорювалося питання пільгового оподаткування земельних ділянок, на яких розташовані храми та церковні приміщення, наголошувалось на необхідності законодавчого акту, який би забороняв здавати церковні приміщення в оренду або приватизувати їх різними комерційними структурами. В центрі уваги було питання повернення церквам культових споруд, що досі перебувають у користуванні різних державних установ. Саме тоді Президент України, стверджуючи про активне відродження релігійно-церковного життя в Україні, оголосив про створення консультативно-дорадчого органу – Всеукраїнської ради церков, яка мала діяти при Президентові або при Держкомрелігій [5, с.3]. А 18 квітня того ж року в Городку Хмельницької області мала місце зустріч священників Римо-католицької церкви, котрі займались душпастирською діяльністю у Хмельницькій області, із заступником уповноваженого облдержадміністрації у справах релігії Є. Чіпком. На зустрічі обговорювалось, зокрема, питання перебування в області іноземних священників та можливість надання їм статусу громадян України.

Ще одним кроком до налагодження взаємин між державою та релігійними організаціями став підписаний 21 липня 1997 року главами та представниками християнських конфесій України меморандум «Про несприйняття силових дій у міжконфесійних взаєминах». З боку Римо-католицької церкви меморандум підписав єпископ М. Трофим'як. Від імені своїх ієрархій та вірних глави та представники конфесій-учасників «круглого столу» з проблем державно-церковних відносин в Україні, усвідомлюючи складність церковно-релігійної ситуації, проголосили одностайне рішення: «не припускати до використання будь-яких силових дій у розв'язанні та врегулюванні міжконфесійних проблем, особливо таких, що стосуються церковного майна; вирішувати всі спірні питання частково шляхом переговорів, відповідно до законів держави та по-християнськи на основі взаємоповаги і терпимості; не звертатися до влади для здійснення незаконного тиску на іншу релігійну громаду чи Церкву [1, с.528]». Неприпустимим у взаєминах між церквами визнавались висловлювання у дусі ворожнечі, національної і конфесійної нетерпимості.

Не меншу цікавість становлять державно-церковні відносини періоду президентства В. Ющенка. За повідомленням прес-служби Президента України, 14 червня 2005 року відбулась зустріч В. Ющенка з членами Всеукраїнської ради церков і релігійних організацій, під час якої він повідомив про доручення Урядові підготувати і внести на розгляд Верховної Ради України низку змін до законодавчих актів та нових законопроектів стосовно державно-церковних відносин, зокрема врегулювання проблем землекористування та оподаткування релігійних організацій, встановлення для них тарифів на газ- та водопостачання та преференційних засадах, спрощення процедур державної реєстрації, оформлення гуманітарної допомоги тощо. На цій зустрічі Президент України зауважив, що держава готова прийняти ініціативи церков та релігійних організацій щодо співпраці в соціальній сфері, у тому числі в справах доброчинності, опіки, благодійництва, розвитку патронажної служби та волонтерського руху [10, с. 1]. Римо-католицьку церкву на зустрічі представляв єпископ Маркіян Трофим'як, тодішній ординарій Луцької дієцезії, заступник голови Конференції єпископату РКЦ в Україні.

Чималі надії у покращенні взаємин між РКЦ та державою апостольський нунцій в Україні І. Юркович покладав і на утворений 20 квітня 2005 року Державний департамент у справах релігій що, став урядовим органом державного управління у складі Міністерства юстиції України, який відповідає за здійснення політики щодо релігії і церкви. Він припускав, що такі органи могли б зробити багато доброго для України, її церков, оскільки державні діячі мають спілкуватись із церквами, віруючими, не контролюючи їхню діяльність, а допомагаючи їм у здійсненні своїх релігійних і благодійних функцій. Із Всеукраїнською радою церков та релігійними організаціями, зауважував нунцій, можна зробити так, щоб неможливо було повернутися до минулого у взаєминах між церквою і державою [6, с. 78].

Утім, існує необхідність наблизити чинне законодавство в сфері державно-церковних відносин до реалій сучасного життя, налагодити діалог на місцевому рівні, який би уможливив вчасне виконання постанов вищих державних органів на місцях. Разом з тим, низка проблем, що непокоять нині релігійну громадськість країни, виникає унаслідок недосконалості й навіть дещо декларативності законів, котрі часто через неточності формулювань суперечать один одному, окрім того, між ними існують суттєві неузгодженості.

Та, усе ж, налагодження співпраці між державними інституціями і РКЦ триває. Маючи вже певні досягнення, обидві сторони готові до подальших поступок у спірних питаннях. Здатність Римо-католицької церкви в Україні вирішувати й частково розв'язувати суспільні проблеми засвідчили численні державні нагороди як кардинала М. Яворського, так і окремих представників Ватикану (нунційів) у нашій державі. У свій час, 2 вересня 2004 року в резиденції львівських латинських митрополитів голова Державного Комітету України у справах національностей і міграції Г. Москаль вручив митрополитові М. Яворському нагрудний знак «Почесна відзнака Державного Комітету України у справах національностей і міграції» за особистий вагомий внесок у зміцнення миру та міжнаціональної злагоди в Україні.

Отже, загалом в Україні маємо сприятливе правове поле для функціонування та розвитку церкви. Національне законодавство щодо свободи совісті та релігійних організацій визнане одним із найдемократичніших у світі, що забезпечує рівноправ'я існуючих конфесій, у тому числі й РКЦ. Чимало сил докладено як зі сторони церкви, так і держави для поглиблення гармонізації державно-церковних відносин в країні, свідченням чого стало розширення мережі Римо-католицької церкви та її дедалі жвавіший діалог із державою. Та попри це існує ще чимало проблем у форматі Держава-Церква, які потребують детального вивчення та прийняття конструктивних рішень, що, у свою чергу, спонукає як до перегляду законодавчої бази у сфері державно-церковних відносин, так і механізмів реалізації релігійними громадами своїх прав.

Джерела та література

1. Боруцький С. Держава. Церква. Людина. Державно-церковні та міжконфесійні відносини у дзеркалі сучасності. 1992-2002 рр. / С. Боруцький. – Л.: Афіша, 2003. – 551 с.
2. Боруцький С. Конфесійна карта Львівщини. Інформаційно-статистичний довідник / С. Боруцький, І. Петрів, Я. Палуго. – Л., 1997. – 98 с.
3. Єрмак І. Не крок, а крик / І. Єрмак // Парафіяльна газета. – 2003. – № 36. – С. 1–2.
4. Закон України про свободу совісті та релігійні організації / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – К. : Парламентське вид-во, 1998. – 23 с.
5. Зустріч Президента України з представниками 12-ти конфесій // Агенція релігійної інформації. – 1996. – № 12. – С. 3.
6. Зустрічі, конференції, круглі столи // Релігійна панорама. – 2006. – № 3. – С. 75–78.
7. Інформаційний звіт Міністерства культури України про стан і тенденції розвитку релігійної ситуації та державно-конфесійних відносин в Україні (за 2011 рік). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://risu.org.ua/ua/index/resources/governments_doc/relig_freedom/47742/12.06.2012.
8. Католики Одеси вимагають від влади повернути їхнє майно [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rkc.lviv.ua. – 21.08.2006.
9. Нова концепція державно-конфесійних відносин в Україні // Релігійна панорама. – 2003. – № 12. – С. 54–56.
10. Новий етап державно-церковних стосунків // Парафіяльна газета. – 2005. – № 13. – С. 1.
11. Податкова вимагає у одеських католиків майже мільйон гривень за храм на Гаванній [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dumska.net>. – 20.08.2016.
12. Релігійні організації в Україні (станом на 1 січня 2016 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: risu.org.ua/resources/statistics. – 10.05.2016.

13. Релігія і політика в сучасній Україні: («Кесареве – кесарю, а Боже – Богу») / І. Курас, М. Рибачук, М. Кирюшко, П. Фещенко; За ред. І. Кураса; Ін-т. політичних і економічних досліджень НАН України. – К., 2000. – 272 с.
14. РОДА. – п. 5/3: Статут релігійної громади Архангела Михаїла Римсько-Католицької Церкви Луцької дієцезії від 22 травня 1997 року № 300.
15. РОДА. – п. 5/3: Статут релігійної громади Святих апостолів Петра і Павла (м. Здолбунів) Римсько-Католицької Церкви Луцької дієцезії від 29 жовтня 1991 року № 200.
16. РОДА. – п. 5/3: Статут релігійної громади Святих апостолів Петра і Павла (м. Рівне) Римсько-Католицької Церкви Луцької дієцезії від 29 жовтня 1991 року № 200.
17. РОДА. – п. 5/3: Статут релігійної громади Святого Томи Римсько-Католицької Церкви Луцької дієцезії від 8 березня 1993 року № 554.
18. РОДА. – п. 5/3: Статут релігійної громади Святої Терези від Дитятка Ісуса Римсько-Католицької Церкви Луцької дієцезії від 24 грудня 1991 року № 235.
19. РОДА. – п. 5/3: Статут релігійної громади Успіня Пресвятої Діви Марії Римсько-Католицької Церкви Луцької дієцезії від 22 березня 1994 року № 115.
20. Сковира М. Стосунки Держава-Церква на території Львівської архідієцезії латинського обряду після 1991 року / М. Сковира // Радість віри. 2009. – № 8. – С. 14 –18.
21. Указ Президента України № 279/2002 «Про невідкладні заходи щодо остаточного подолання негативних наслідків тоталітарної політики колишнього Союзу РСР стосовно релігії та відновлення порушених прав церков і релігійних організацій» // Урядовий кур'єр. – 2002. – № 60. – С. 10.
22. Церкви і релігійні організації України у 2001 році: Довідник / Державний комітет України у справах релігій. (редколегія: В. Бондаренко – гол. Ред. та ін.). – К.: VIP, 2002. – 186 с.

УДК – 94(477).

Андрій Любарець

«НЕІНСТРУМЕНТАЛІЗОВАНІ» РАДЯНСЬКІ СВЯТА: СУСПІЛЬНЕ СПРИЙНЯТТЯ ТА ПОЛІТИКА ПАМ'ЯТІ (2005-2015)

Стаття є дослідженням специфіки політики пам'яті та суспільного сприйняття в Україні 3 свят, що мають радянське походження - День міжнародної солідарності трудящих, 1-2 травня, Міжнародний жіночий день, 8 березня та День захисника Вітчизни, 23 лютого. Ці свята об'єднують порівняно низький рівень політичної інструменталізації та суспільних дискусій навколо них. Відтак, аналіз цієї «тіньової» групи радянського спадку дозволить глибше зрозуміти специфіку української колективної пам'яті про радянське минуле. Для дослідження був обраний період найвищого рівня інтенсифікації політики пам'яті в Україні.

Ключові слова: політика пам'яті, свята, радянська спадщина, комеморація.

Стаття являється дослідженням специфіки політики пам'яті та суспільного сприйняття в Україні 3 свят, що мають радянське походження - День міжнародної солідарності трудящихся, 1-2 травня, Міжнародний жіночий день, 8 березня та День захисника Вітчизни, 23 лютого. Ці свята об'єднують порівняно низький рівень політичної інструменталізації та суспільних дискусій навколо них. Відтак, аналіз цієї «тіньової» групи радянського спадку дозволить глибше зрозуміти специфіку української колективної пам'яті про радянське минуле. Для дослідження був обраний період найвищого рівня інтенсифікації політики пам'яті в Україні.

Ключевые слова: политика памяти, праздники, советское наследие, коммеморация.

The article is a study of the specifics of memory politics and social perception of 3 holidays with Soviet origin in Ukraine - International Workers' Day, May 1-2, International Women's Day, 8 March and Fatherland Defender's Day, 23 February. These holidays are united by a relatively low level of political instrumentalization and public debate around them. Therefore, the analysis of this "shadow" side of the Soviet legacy will help to understand the specifics of Ukrainian collective memory of the Soviet past better. For the study was chosen the period of the highest level of intensification of memory politics in Ukraine.

Keywords: memory politics, holidays, Soviet legacy, commemorations.

Resume. The article is a study of the specifics of memory politics and social perception of 3 holidays with Soviet origin in Ukraine - International Workers' Day, May 1-2, International Women's Day, 8 March and Fatherland Defender's Day, 23 February. These holidays are united by a relatively low level of political instrumentalization and public debate around them. Therefore, the analysis of this "shadow" side of the Soviet legacy will help to understand the specifics of Ukrainian collective memory of the Soviet past better. For the study was chosen the period of the highest level of intensification of memory politics in Ukraine.

Those holidays continued its depoliticisation during 2005-2013 and even were «ukrainianised» to some extent. Either significant part of Ukrainian society and most of politicians recognised modern meaning of holiday instead of its primary ideological grounds. Only the most radical of Ukrainian memory agents (from nationalistic and communist political wings) criticized this approach.

After the events of 2014 a place for Soviet legacy in Ukrainian cultural space started to narrow. This confirms the cancellation of the Day of the Defender of the Fatherland, conflicts around the celebration of May 1. However, the soviet